

آموزش مجازی در نظام آموزش عقیدتی سیاسی

رضانظری

کارشناس ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی

چکیده

در عصر حاضر تأکید نظامهای آموزشی، دیگر بر انتقال دانش نیست و نقش مراکز آموزشی نیز با گذشته تفاوت بسیار نموده است. نظامهای آموزشی به جای پرداختن به مواد درسی خاص، به کل انسان می‌پردازند و تمام ابعاد زندگی او را مورد توجه قرار می‌دهند. مربی در نظامهای جدید آموزشی در مقام یاور، در بالندگی انسان ایفای نقش می‌نماید و فراگیران نیز به پرسشگرانی فعال و نکته‌سنج و نه شنوندگانی منفعل و پذیرا تبدیل شده‌اند. امروزه با دسترسی فراگیران به گذرگاههای گوناگون کسب اطلاعات به خصوص اینترنت، جایگاه و اقتدار علمی مربیان و بالتبع اثربخشی آموزش دستخوش تغییرات اساسی شده است.

در چنین وضعیتی نظامهای آموزشی پویا ناگزیرند کارکردهای نو و جدیدی را متناسب با حرکت شتابان زمان، برای خویش برگزینند. گزینش و دستیابی به کارکردهای نو مستلزم نگاهی نو به نظام آموزش است؛ نگرشی نو در ابعاد و محورهای گوناگون به ویژه در بعد فناوری اطلاعات و ارتباطات. آموزش، تجربه‌ای است مبتنی بر یادگیری که به منظور ایجاد تغییرات نسبتاً پایدار در فرد صورت می‌پذیرد. یادگیری به عنوان یکی از نیازمندی‌های اساسی انسان، تحت تأثیر روشهای نوین ناشی از کاربرد فناوری اطلاعات قرار گرفته است، که در این میان می‌توان به آموزش الکترونیکی یا آموزش مجازی به عنوان یکی از روشهای آموزش از راه دور و از جمله محصولات فناوری اطلاعات و ارتباطات، اشاره نمود.

این مقاله ضمن بیان ضرورت‌های استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در شبکه آموزش عقیدتی سیاسی، به معرفی آموزش مجازی، محاسن و معایب آن و سپس شرایط دستیابی به این نوع آموزش می‌پردازد.

کلید واژه‌ها: آموزش از راه دور، آموزش الکترونیکی، آموزش مجازی، فناوری اطلاعات و ارتباطات

مقدمه

آموزش‌های عقیدتی سیاسی در سپاه طی سالهای گذشته با توجه به مأموریتها و وظایف محوله تلاشهایی را در جهت استفاده از فناوری اطلاعات اشاعه روشها و شیوه‌های یاددهی و یادگیری مختلف به عمل آورده است. با این وجود، مشکلات و معضلات متعددی موجب گردیده است تا نظام آموزش عقیدتی سیاسی نتواند جایگاه واقعی خود را به عنوان یک نظام آموزشی پویا و کارآمد به دست آورد.

برخی از تنگناهای موجود نظام آموزش عقیدتی سیاسی را می‌توان به شرح زیر برشمرد:

۱. یکنواختی در شیوه‌های یاددهی و یادگیری، که معمولاً شامل روش سخنرانی و پرسش و پاسخ می‌شود؛

۲. بالا بودن هزینه‌های آموزشی به ویژه در زمینه چاپ، توزیع و نگهداری کتابهای آموزشی؛

۳. «محتوا محور» بودن نظام آموزش که خود موجب کاهش کیفیت یادگیری فراگیران گردیده است؛

۴. بهره‌گیری نامناسب از زمان آموزش و اتلاف وقت فراگیران آموزشی؛

۵. مشکلات مختلف در زمینه آزادسازی فراگیران و کاهش تعهد و مسئولیت آنان برای شرکت در دوره‌های آموزشی؛

۶. فقدان فضا و مکان مناسب آموزشی؛

۷. پشتیبانی و توزیع نامناسب مواد آموزشی در نیروها و رده‌های عقیدتی سیاسی؛

۸. تعدد مراکز تصمیم‌گیری و اعمال سلیقه در فرایند آموزش؛

۹. نامناسب بودن فرآیند نظارت، کنترل و ارزشیابی آموزش؛

در چنین شرایطی بهره‌گیری مناسب از فناوری اطلاعات و ارتباطات و حمایت از شیوه‌هایی همچون آموزش الکترونیکی یا مجازی که امروزه به منزله پدیده‌ای کاملاً قابل و کارا در رفع مشکلات آموزشی محسوب می‌گردد، بسیار ضروری می‌نماید.

آموزش مجازی (الکترونیکی)

آموزش مجازی یا همان الکترونیکی^۱ (E-learning) مانند آموزش مکاتبه‌ای از شیوه‌های مورد استفاده در «آموزش از راه دور»^۲ محسوب می‌گردد. آموزش مجازی را می‌توان به استفاده از "I.T." در امر آموزش تعریف نمود. "I.T." ترکیبی از حروف اول کلمه‌های انگلیسی

Information (اطلاعات) و Technology (فناوری) است که در نهایت ترکیب این دو پدیده با عنوان فناوری اطلاعات مطرح می‌شود و هدف آن دسترسی کاربر به گنجینه دانش بشری است. در سالهای اخیر این مفهوم به صورت (I.C.T.) که ترکیبی از حروف اول کلمات Communication, Information (ارتباطات) و Technology است تغییر یافته و هدف آن تسهیل و تسریع دسترسی به اطلاعات از طریق ابزارها و فنون ارتباطات است.

در این میان، رایانه‌ها به مثابه مهم‌ترین شاخصه "I.C.T." به لحاظ توانایی خارق‌العاده نرم افزارها، امکان ارائه آموزش‌ها را به صورت تعاملی (کنش و واکنش)، آموزش انفرادی، مشابه سازی و... فراهم نموده‌اند. رایانه‌ها امروزه نقش کلیدی را در آموزش‌های الکترونیکی یا مجازی بر عهده دارند و بسیاری از آموزشها به مدد آنها صورت می‌پذیرد.

ابزارهای آموزش الکترونیکی

آموزش الکترونیکی می‌تواند مبتنی بر CD-ROM، شبکه اینترنت و یا اینترنت باشد. امروزه با پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات و امکان برقراری ارتباط از طریق اینترنت، مقوله آموزش الکترونیکی به عنوان مهم‌ترین نوع آموزش از راه دور تلقی می‌گردد. استفاده از وب در آموزش از راه دور، یکی از ابزارهای مؤثر آموزشی به شمار می‌آید که قادر است تمام محیطهای متنی، صوتی و ویدئویی را ترکیب نماید. برای مثال می‌توان محتوای آموزشی را با روشهای مختلف تولید نمود و سپس در یک سایت قرار داد تا فراگیران با استفاده از خطوط اینترنتی بتوانند درس مورد نظرشان را فراگیرند. «نامه الکترونیکی»^۳ نیز به عنوان وسیله‌ای ارتباطی هنوز بیش از هر ابزار دیگری در اینترنت به کار می‌رود و می‌تواند به عنوان بخشی از برنامه‌های آموزش الکترونیکی، بسیار مفید باشد.

استفاده از ابزار «گفت و گوی اینترنتی»^۴ نیز می‌تواند نقش بسیار مؤثری در آموزش الکترونیکی ایفا نماید که به وسیله آن فراگیران به طور همزمان در اینترنت حضور می‌یابند و درباره یک موضوع به بحث و گفت و گو می‌پردازند. ابزارهای دیگری نیز در آموزش مجازی وجود دارد که می‌توان از آن بهره برد.

آموزش مجازی

استفاده از آموزش الکترونیکی محاسن و معایب خاص خود را دارد که ما در اینجا به برخی از آنها اشاره می‌کنیم.

محاسن:

۱. افزایش کیفیت یادگیری و آموخته‌های فراگیران؛
۲. سهولت دسترسی به حجم بسیار بالایی از اطلاعات در هر زمان و مکان؛
۳. آموزش طیف وسیعی از فراگیران آموزشی؛
۴. کاهش بخش اعظمی از هزینه‌های آموزشی؛
۵. افزایش کیفیت، دقت و صحت مطالب آموزشی؛
۶. افزایش انگیزه فراگیران به دلیل وجود جذابیت‌های مختلف در این نوع آموزش؛
۷. امکان مشارکت بیشتر فراگیران در فعالیتهای علمی و آموزشی؛
۸. امکان انعطاف در برنامه‌های آموزشی؛
۹. امکان ارزیابی دقیق و دائم برنامه‌ها بر اساس میزان استقبال فراگیران؛
۱۰. صرفه‌جویی در زمان آموزش با حذف مباحث غیر ضروری و استفاده از بانکهای

اطلاعاتی:

۱۱. عدم نیاز به حضور فیزیکی اساتید و مربیان؛
۱۲. امکان نظارت بیشتر بر اساتید و مربیان آموزشی؛
۱۳. امکان تکرار و بازبینی مطالب آموزشی؛
۱۴. امکان استفاده از شیوه‌های مختلف یاددهی و یادگیری؛
۱۵. امکان حفظ و نگهداری حجم بالایی از اطلاعات در فضایی اندک؛
۱۶. امکان استمرار و تداوم آموزش‌ها به صورت سازمان یافته و منظم؛
۱۷. ارتقای سیستم ارزشیابی آموزش.

معایب:

۱. کاهش تعامل حضوری اساتید و مربیان با فراگیران آموزشی؛
۲. امکان توجه صرف به اهداف حیطه شناختی و غفلت از تأمین سایر حیطه‌ها در مباحث آموزشی؛
۳. محدودیت در زمینه آموزش برخی از موضوعات مانند مباحث اخلاقی - تربیتی؛
۴. کاهش حضور فراگیر آموزشی در جمع سایر فراگیران و برقراری ارتباط فیزیکی با

آنان؛

۵. احتمال کاهش کیفیت یادگیری برای برخی از فراگیران به دلیل وجود جذایبتهای کاذب و آلودگیهای متعدد در شبکه اینترنت؛
۶. امکان کاهش کیفیت آموزش در صورت بروز مشکلات فنی و یا استفاده از خطوط کم سرعت؛
۷. نیاز مخاطبان به سواد رایانه‌ای؛
۸. نیاز به استفاده از ابزارها و تجهیزات خاص.

نتیجه

همان گونه که بیان گردید، استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات، نظامهای آموزشی را در معرض تغییر و تحول اساسی قرار داده است و روشهای آموزشی نیز در این میان مستثنی نبوده‌اند. استفاده از آموزش مجازی به عنوان یکی از ارزنده‌ترین محصولات فناوری اطلاعات در حوزه‌های مختلفی چون برنامه ریزی، متن و محتوا، شیوه‌های یاددهی و یادگیری و ارزشیابی به ویژه در مراکز و محیطهای آموزشی قادر است بستر تفکر، خلاقیت و سازندگی را در یک نظام آموزشی فراهم آورد. استفاده از آموزش مجازی در نظام آموزش عقیدتی سیاسی نیز در صورتی که با برنامه‌ریزی دقیق و به دور از شتاب زدگی انجام پذیرد، قادر است بسیاری از معضلات آموزشی را از پیش رو بردارد و زمینه شکوفایی و بروز استعدادهای فراگیران را پدید آورد.

استفاده از این شیوه آموزش مستلزم توجه به مواد زیر است:

۱. تعیین سیاستها، اهداف و برنامه‌های آموزشی؛
۲. سرمایه گذاری و تأمین بودجه مورد نیاز؛
۳. تأمین نیروی انسانی مجرب جهت راه اندازی و پشتیبانی؛
۴. آموزش و فرهنگ سازی لازم؛
۵. ارزشگذاری متناسب با این نوع آموزش.

منابع

۱. احدیان، محمد، مقدمات تکنولوژی آموزشی، انتشارات بشری، تهران ۱۳۷۲؛
۲. فردانش، هاشم، مبانی نظری تکنولوژی آموزشی، انتشارات سمت، تهران ۱۳۷۲؛

۳. زرگر، محمود، اصول و مفاهیم فناوری اطلاعات، انتشارات بهینه، تهران ۱۳۸۲؛
 ۴. مجله رشد تکنولوژی آموزشی، دوره هجدهم، شماره ۱۴۲، سال ۸۱-۸۲؛
 ۵. مجله رشد تکنولوژی آموزشی، دوره هجدهم، شماره ۱۳۶، سال ۸۰-۸۱.
- برخی از سایتهای استفاده شده:

1. <http://www.Rit.edu>
2. <http://www.Tmvu.ir>

پی‌نوشتها:

۱. معادل دقیق آموزش الکترونیکی "E-education" می‌باشد.
 ۲. آموزش از راه دور به رویکرد رسمی دلالت دارد که در آن فرایند آموزش هنگامی که معلم و دانشجو در فاصله‌ای از یکدیگر قرار دارند اتفاق می‌افتد (وردین و کلارک، ۱۹۹۱).
- دکتر نورمن کومب (Dr. Nirman coomb) که در مرکز فناوری روچستر (R.I.T.) فعالیت می‌کند و استاد تاریخ نیز هست از دوران کودکی به طور مطلق نابینا بوده و در حال حاضر نیز بخش اعظم فعالیت‌های وی در جهت به کارگیری فناوری نوین در آموزش، به ویژه برای افراد معلول است. او در پاسخ به این سؤال که چه فاصله‌ای را «راه دور» می‌نامیم؟ می‌گوید: من در نقاط مختلف دنیا دانشجو دارم. بنابراین راه دور از یک طرف همه کره زمین است، از طرفی دیگر نیمی از دانشجویان برنامه‌های آموزش از راه دور این مؤسسه که من حدود ۴۰ سال است در آنجا تدریس می‌کنم، تنها چند ساعت با این مرکز فاصله دارند؛ یعنی راه دور می‌تواند همین پشت در باشد.

3. E - mail.
4. Chat.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی